

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, ректора Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського ЛАЗАРЕНКО
Наталії Іванівни про дисертаційне дослідження Лелеки Віталія
Миколайовича «Теоретичні та методичні засади виховання фізичної
культури студентів в університетах США», подане на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

**Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними
планами галузей науки**

Вища освіта має велику важливість для гармонійного розвитку суспільства. Вона є основою для формування інтелектуального капіталу, який є ключовим ресурсом у розвитку сучасного суспільства, сприяє активізації наукових досліджень, технологічному прогресу, інноваціям та розширенню граничних можливостей людини. Крім того, вона впливає на соціальний розвиток суспільства, сприяючи формуванню висококваліфікованих робітників, підвищенню рівня життя та забезпеченню соціальної мобільності, сприяє розумінню різноманітності культур, розширює світогляд і формує громадянську свідомість, що забезпечує створення гармонійного та толерантного суспільства.

Фізична підготовка в системі вищої освіти відіграє важливу роль у забезпеченні здоров'я та загального фізичного стану студентів. Цей аспект особливо актуальний у сучасному суспільстві, де студентський спосіб життя може супроводжуватись недостатньою фізичною активністю та неправильним харчуванням. Вона має безпосередній вплив на їх фізичне здоров'я. Регулярні фізичні навантаження сприяють підтримці оптимальної маси тіла, зміцненню м'язової системи, поліпшенню кровообігу та дихальної функції, підвищенню фізичної витривалості та гнучкості, сприяють профілактиці таких хронічних захворювань, як серцево-судинні захворювання, ожиріння, діабет, а також позитивно впливають на психічне здоров'я студентів, допомагаючи знижувати рівень стресу та підвищувати загальний рівень настрою. Фізична підготовка в системі вищої освіти може мати позитивний вплив на академічну успішність студентів. Відповідно до досліджень, фізична активність покращує когнітивні функції, зокрема увагу, пам'ять, швидкість обробки інформації та творчість. Регулярне заняття фізичними вправами може сприяти покращенню концентрації уваги та здатності до навчання, що впливає на якість освіти та досягнення студентами академічних цілей. Разом з тим, фізична підготовка має потенціал сприяти соціальному взаємодії та формуванню позитивних стосунків серед студентів. Групові фізичні заняття або спортивні команди можуть створити сприятливу атмосферу для спілкування, співпраці та розвитку лідерських навичок. Це забезпечує створення сильніших комунітетів студентів та забезпечує позитивний студентський досвід. Загалом, фізична підготовка в системі вищої освіти є необхідною складовою для забезпечення

фізичного та психологічного здоров'я студентів, покращення академічної успішності та сприяє соціальній адаптації. Інтеграція фізичних активностей у навчальний процес та створення сприятливих умов для фізичного розвитку студентів є важливими завданнями для освітніх інституцій, які сприяють здоровому та збалансованому розвитку студентської спільноти.

Система фізичної підготовки студентів закладів вищої освіти в Україні є складною та має свої особливості. Однак, вона також стикається з рядом проблем, які впливають на ефективність та якість фізичної підготовки студентів. Однією з основних проблем є недостатня увага до фізичної підготовки у навчальних програмах вищих навчальних закладів. Багато закладів не надають достатнього обсягу годин для занять фізичними вправами або не включають цей аспект до основних навчальних планів. Це може призводити до недоцільного використання часу та недостатньої фізичної активності серед студентів. Ще однією проблемою є обмежена інфраструктура для занять фізичними вправами у вищих навчальних закладах. Багато закладів не мають достатньої кількості спортивних та тренажерних залів, спортивних майданчиків та інших необхідних спортивних приміщень. Це може ускладнювати організацію фізичних тренувань та обмежувати можливості студентів для активної фізичної діяльності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами
Дисертація Лелеки В.М. виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри початкової та дошкільної освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти» (реєстраційний № 0124U001819). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 6 від 16.10.2023 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації
Провідна ідея дослідження ґрунтується на положенні про те, що впровадження в українську систему вищої освіти науково обґрунтованих успішних практик системи фізичного виховання університетів США буде сприяти якісному перетворенню та підвищенню ефективності її функціонування.

Нові факти, одержані здобувачем

Вважаємо, що дисертаційне дослідження Лелеки Віталія Миколайовича є комплексним, у якому:

– уперше систематизовано концептуальні та методологічні аспекти, які сприяють досягненню оптимальних результатів у фізичному вихованні студентів на прикладі системи фізичного виховання в США; проаналізовано та визначено принципи побудови ефективних програм тренувань, ігрових форм, активного відпочинку, технологічних інновацій та інших підходів, які сприяють залученню студентів до регулярної фізичної активності; визначено кваліфікаційні вимоги до викладачів фізичного виховання, що обумовлюють їхнє постійне прагнення до саморозвитку та впровадження інноваційних педагогічних технологій;

– удосконалено підходи до оцінювання результатів фізичного виховання, через аналіз новітніх методів оцінювання фізичної активності, функціонального

стану, здоров'я та інших параметрів, пов'язаних з фізичним вихованням в університетах США, що дозволяє об'єктивно визначати ефективність програм та ідентифікувати потреби студентів у покращенні фізичної форми та здоров'я;

– уточнено рольові функції викладачів і тренерів, які є обов'язковими для ефективного навчання і супроводу в цій сфері; визначено важливість лідерських та підприємницьких рис викладачів фізичної культури як показників їхньої креативності та готовності до постійного саморозвитку і створення найбільш оптимальних умов для розвитку фізичної культури студентів;

– розширено наукове розуміння фізичного виховання як складової суспільного розвитку і визначено оптимальні підходи до його практичної реалізації. Зокрема уточнено, як фізична активність та спорт в університетах США впливають на фізичне, психічне та соціальне благополуччя студентів; якими є шляхи удосконалення методик і підходів до фізичного виховання, що сприяє досягненню кращих результатів; якими є напрями розвитку нових методів оцінювання фізичного виховання, що дає можливість об'єктивно визначати ефективність програм та підходів;

– визначено особливості підготовки викладачів фізичної культури в США, що обумовлюють їхню готовність до впровадження індивідуального гнучкого підходу в освіті, здатність використовувати в професійній діяльності технологічні інновації, постійну спрямованість на саморозвиток;

– описані можливі напрями використання досвіду університетів США для післявоєнної відбудови спортивної інфраструктури університетів та залучення широких верств студентства до здорового способу життя.

У вступі до дисертації досить чітко й науково коректно схарактеризовано особистий внесок дисертанта.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, проведеного дисертантом, і загалом, не викликає сумніву. Автор абсолютно правомірно ставить собі за мету висвітлити теоретичні та методичні засади виховання фізичної культури студентів в університетах США та визначити можливість використання американського педагогічного досвіду роботи щодо виховання фізичної культури студентів у закладах вищої освіти України.

Аналіз дисертаційної роботи В. М. Лелеки засвідчує продуманість і вмотивоване представлення дослідницького апарату, глибоке опрацювання докторантом понятійного поля дослідження. Цілком виправданою є структура дисертації, що засвідчує виважений підхід автора до порушеної проблеми, обраний ракурс якої на тлі цивілізаційних і соціально-економічних змін у світі, модернізації системи освіти надає роботі вагомості, інноваційності та експериментальної пошуковості, що видається нам особливо науково значущим.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що може слугувати джерелом інновацій та кращих практик для вдосконалення фізичного виховання в університетах України; основні аспекти практичного значення таких досліджень включають: розвиток освітніх програм і навчальних планів, впровадження наукового підходу до реформування системи фізичного виховання в університетах України; впровадження інноваційних методик, що ґрунтуються на останніх технічних та наукових розробках; підвищення ефективності системи фізичного виховання в університетах України; може використовуватися розширення та оновлення змісту освітніх компонентів «Фізичне виховання», «Актуальні проблеми розвитку сучасного спорту», «Професійно-прикладна фізична культура», «Методика викладання фізичного виховання в ЗВО», «Основи психологічного супроводу спортивної діяльності», «Акмеологія фізичного виховання», «Аксіологія у фізичному вихованні», «Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності», «Фітнес та методика навчання», «Психологія здорового образу життя», «Актуальні проблеми психологічного супроводу фізичного виховання», «Тілесно-орієнтовані напрями практичної психології», «Спортивні і рухливі ігри», «Гімнастика», «Система фізичної підготовки», «Структура фізичної підготовки військових», «Психофізіологічні техніки самовдосконалення людини».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес дев'яти закладів вищої освіти.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Як засвідчує проведений аналіз, наукові здобутки Лелеки Віталія Миколайовича можуть бути використані в процесі розроблення нормативних документів, освітніх програм, навчальних планів, навчальних посібників, дистанційних курсів, методичних рекомендацій; проведення семінарів, майстер-класів, тренінгів та ін.; у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Основні положення, викладені в дисертації, можуть слугувати науковою основою для розроблення концептуальних, нормативно-правових документів і науково-методичних матеріалів з проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертації є обґрунтованою й логічною. Дисертація і реферат написані й оформлені згідно з нормативними вимогами. Стиль викладу й аналізу проміжних і кінцевих результатів дослідження, наукових положень і висновків є обґрунтованим на теоретичному і методологічному рівнях.

Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, 5 розділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел (421 найменувань, з них – 358 іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 562 сторінки, з них – 401 сторінка основного тексту. Робота ілюстрована 1 таблицею та 2 рисунками на 2 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, окреслено його провідну ідею та концептуальні засади; конкретизовано загальну і часткові гіпотези; представлено нормативну базу; схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; подано відомості про впровадження, апробацію і публікації результатів дослідження; визначено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретико-методологічні засади виховання фізичної культури студентів в університетах США»** розглянуто методологічні підходи до дослідження проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США; проаналізовано головні понятійні конструкти дослідження; досліджено теоретичні основи системи виховання фізичної культури студентів в університетах США; розглянуто проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США у наукових дослідженнях. Серед найважливішими методологічних підходів до дослідження проблеми виховання фізичної культури студентів в університетах США було виділено: квалітативний, кількісний, дослідницький, експертний, компаративний, історичний. Квалітативний підхід дозволяє дослідникам зрозуміти складні аспекти виховання фізичної культури студентів, включаючи їхні мотивації, ставлення та сприйняття цього процесу. Кількісний підхід дозволяє проводити кількісну оцінку ефективності програм виховання фізичної культури студентів і встановлювати зв'язки між різними факторами. Дослідницький підхід спрямований на розв'язання конкретних дослідницьких питань, визначених на етапі підготовки дослідження. Експертний підхід базується на думках та рекомендаціях висококваліфікованих фахівців у галузі виховання фізичної культури. Компаративний підхід передбачає порівняння практик виховання фізичної культури студентів в різних університетах або країнах. Історичний підхід включає в себе аналіз історії виховання фізичної культури в університетах США. Зазначені методологічні підходи можуть використовуватися окремо або в поєднанні, в залежності від конкретних цілей дослідження.

У другому розділі Лелекою Віталієм Миколайовичем **«Організація фізичного виховання студентів в університетах США»** було розглянуто структуру та організацію фізичного виховання студентів університетів США. Було визначено, що університети в США надають студентам можливість вибору з різноманітних фізичних активностей, які можуть бути включені в їхню загальну навчальну програму. Основною особливістю структури фізичного виховання в університетах США є забезпечення студентам можливості зберігання та покращення їхнього фізичного здоров'я та загального фізичного розвитку. Для досягнення цієї мети університети надають доступ до сучасних спортивних закладів, тренерського персоналу та різних програм фізичного виховання. Було визначено, що зміст фізичного виховання студентів в університетах США відображає акцент на різноманітних фізичних активностях, які сприяють всебічному розвитку студентів. Основними компонентами є

фітнес, спорт, танці, здоровий спосіб життя та інші види фізичних занять. Університети надають можливість обирати з цього різноманітного спектру залежно від індивідуальних інтересів та потреб студентів. Було показано, що мотивація студентів до занять фізичною культурою в університетах США є важливою складовою системи фізичного виховання. Дослідник зазначає, що один із ключових факторів, що стимулює мотивацію студентів – це можливість обирати фізичні активності, які відповідають їхнім інтересам та потребам. Це дозволяє студентам відчувати себе активними учасниками процесу та отримувати задоволення від фізичних занять. Крім того, університети США активно пропагують здоровий спосіб життя та фізичну активність серед студентської спільноти, створюючи позитивне соціальне середовище для спортивних досягнень та фізичного розвитку. Визначено, що структура та організація фізичного виховання студентів університетів США включає різноманітні фізичні активності, спрямовані на розвиток фізичної активності та забезпечення здорового способу життя. Аналіз змісту цього виховання вказує на різноманітність та доступність програм для всіх студентів, а мотивація підтримується через індивідуалізацію та соціальну підтримку спортивних зусиль.

У третьому розділі – **«Методичні аспекти виховання фізичної культури студентів в університетах США»** дисертант зазначає, що основні методичні підходи включають: обов'язкові курси фізичної культури, які стимулюють студентів до успішного завершення курсів з фізичної культури, що можуть включати такі предмети, як фітнес, плавання, танці тощо; клуби і спортивні команди здійснюється активна підтримка створення спортивних клубів та команд для розвитку навичок та спортивної активності серед студентів; фізичної активності, що дає студентам можливість вибору з великого спектру фізичних активностей, таких як йога, кардіотренування, бойові мистецтва і багато інших. Дисертантом визначено, що університети в США активно впроваджують інноваційні методи та технології для підвищення ефективності виховання фізичної культури студентів. Деякі з них включають мобільні додатки та веб-платформи, які надають доступ до тренувань, дієтичних порад, відстеження фізичної активності та інших корисних інструментів для студентів; використання віртуальної реальності (VR) для створення іммерсивних ігор та симуляцій, які сприяють фізичній активності та розвитку навичок; сенсори та пристрої відстеження для вимірювання фізичної активності та здоров'я студентів. Лелека В.М. зазначає, що спортивно-масова та фізкультурно-оздоровча робота відіграють важливу роль у вихованні фізичної культури студентів в університетах США. Це забезпечує умови для підтримання та зміцнення здоров'я студентів. Спортивні і фізкультурні заходи сприяють збереженню та покращенню здоров'я студентів, попереджають студентські захворювання та сприяють загальному фізичному самопочуттю. Участь у спортивних командах і колективних видах спорту сприяє розвитку комунікативних та лідерських навичок студентів. Дисертант зауважує, що спортивно-масова та фізкультурно-оздоровча робота в університетах США грає

важливу роль у забезпеченні фізичного і психологічного благополуччя студентів і сприяє їхньому гармонійному розвитку.

У четвертому розділі – **«Особливості підготовки викладачів фізичної культури до роботи в університетах США»** дослідником визначено, що основні вимоги до викладачів передбачають наступні аспекти: педагогічна компетентність: глибоке розуміння педагогічних методів та стратегій, необхідних для успішного викладання фізичної культури. Це включає в себе розробку курсів, оцінку студентів і створення сприятливого навчального середовища; наукова компетентність: викладачі повинні постійно оновлювати свої знання та вміння на основі досліджень, щоб бути в курсі сучасних тенденцій; комунікативна компетентність: викладачі повинні бути прикладом професійної етики та лідерства для своїх студентів, що включає в себе відкритість, активність, комунікабельність, дотримання етичних стандартів, сприяння розвитку студентів і участь у розвитку університетської спортивної спільноти. Автор дослідження зазначає, що підготовка викладачів фізичної культури в університетах США є багатогранною і деталізованою. Програми підготовки враховують не тільки педагогічні аспекти, але і наукові, етичні, технологічні та культурні аспекти. Програми підготовки викладачів фізичної культури включають як загальні курси (педагогіка, психологія, фізіологія тощо), так і спеціалізовані курси з фізичної культури та спорту. Студенти, які готуються до ролі викладачів, здійснюють педагогічну практику в університетських або шкільних спортивних програмах. Багато програм підготовки викладачів фізичного виховання включають в себе можливість здійснювати наукову діяльність, публікувати дослідження та брати участь у конференціях. Програми акцентують важливість комунікативних навичок та взаємодії зі студентами для ефективного навчання та розвитку. На основі теоретичного аналізу було визначено, що забезпечення якості професійної підготовки викладачів фізичної культури є пріоритетом для університетів США. Програми підготовки піддаються обов'язковій акредитації, що гарантує відповідність їх стандартам якості та ефективність навчання. Програми регулярно оновлюються для відповідності сучасним стандартам і вимогам галузі фізичної культури і спорту.

У п'ятому розділі – **«Порівняльний аналіз систем виховання фізичної культури студентів в університетах США і України»** дисертантом продемонстровано, що системи виховання фізичної культури студентів в університетах США та України мають як спільні риси, так і відмінності. Спільними характеристиками є важливість фізичного здоров'я і активності для студентів, а також роль університетського середовища у сприянні фізичній активності і розвитку спорту. Обидві системи включають в себе обов'язкові курси фізичної культури та спортивні ігри. Автором визначено різниці у підходах. У США більший акцент робиться на виборі студентами конкретних фізичних активностей і розвитку фітнес-культури. Спорт та фізична активність в більшості випадків є важливою частиною університетського досвіду, проте студенти мають більше свободи у виборі активностей, які вони вважають цікавими. Українська система виховання

фізичної культури націлена на сприяння загальній фізичній розвинутості і розвитку спортивних навичок, особливо в спеціалізованих університетах. В Україні деякі предмети фізичної культури є обов'язковими для всіх студентів.

Слід зазначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувача. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертантом. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Рівень узагальнення результатів педагогічного наукового пошуку свідчать про його зрілість як дослідника проблем педагогіки.

У змісті реферату відображено основні положення дисертації, їх викладено досить повно. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в рефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в рукописі дисертації. Поняттєво-термінологічний апарат визначено з урахуванням специфіки педагогічного дослідження.

Впровадження результатів дослідження, здійсненого дисертантом, підтверджується довідками дев'яти університетів України.

Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Наголошуємо на відсутності академічного плагіату.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, хочемо зазначити, що у роботі є спірні моменти, побажання та зауваження, які спонукають до дискусії, а саме:

1. У розділі 2 дисертації «Організація фізичного виховання студентів в університетах США» після аналізу структури та організації фізичного виховання в США щодо вдосконалення вітчизняної системи українських університетів у висновках варто було б підкреслити позитивний американський досвід або ж суперечливість його освітнього забезпечення.

2. У п. 3.1 дисертації «Основні методичні підходи та програми виховання фізичної культури студентів в університетах США» під час огляду соціокультурного підходу в організації освітнього простору в університетах США доцільно було б обґрунтувати стандарти програм фізичного забезпечення відповідно до адаптивного повоєнного відновлення захисників України та їх фізичну реабілітацію.

3. У дослідженні слушно розкрито питання фінансової підтримки спорту в університетах США та України щодо успішних практик підвищення ефективності фізичного виховання, однак не зазначено про фінансові витрати для покриття ризиків, пов'язаних з проведенням спортивних заходів.

4. Практична цінність дослідження суттєво підвищилась би, на нашу думку, якщо в розділі 5 дисертації «Порівняльний аналіз систем виховання фізичної культури студентів в університетах США і України» було б розкрито рекомендації щодо впровадження досвіду виховання фізичної культури студентів в університетах США в Україні.

Проте висловлені зауваження не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому, не знижують її наукову та практичну цінність.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, достатньо повно висвітлені в опублікованих працях здобувача. Аналіз змісту публікацій, які розкривають науковий зміст дисертації, свідчить, що їм притаманний конкретний і ціннісний характер, вони чітко аргументовані, узагальнення результатів педагогічного дослідження здійснено на належному методологічному рівні.

Основний зміст і результати дослідження представлено в 30 наукових працях, які відображають основні результати дослідження (20 – одноосібних): з них 22 статті у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 1 розділ монографії, 7 статей в наукових виданнях, що входять до бази Web of Science Core Collection (3) та Scopus (4). Результати дослідження розкрито у 8 працях, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: з них 7 тез у матеріалах науково-практичних конференцій та 1 стаття в інших виданнях.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Аналіз дисертації, реферату й опублікованих праць здобувача дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Теоретичні та методичні засади виховання фізичної культури студентів в університетах США» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 7,8,9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а його автор, Лелека Віталій Миколайович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Наталія ЛАЗАРЕНКО

Зразок підпису

Засвідчую

Начальник відділу кадрів

" 01 " 10 2024

Відділ кадрів

